

CEZA YARGILAMASINDA MOLEKÜLER GENETİK İNCELEME

MOLECULAR GENETIC ANALYSIS IN CRIMINAL PROCEEDINGS

Necat BATUR*

Özet: Ceza yargılamasının amacı maddi gerçeği tüm yönleri ile ortaya çıkartarak suç failini tespit etmek ve kanunun ceza yaptırımını ile ilgili hükümlerini uygulamaktır. Suç failini tespit edebilmek için suçu delilleri ile birlikte ortaya koymak gerekir. Moleküler genetik inceleme sonucu elde edilen deliller adli olayı aydınlatmaya yarayan en kuvvetli delillerdendir. Ancak bireylerin genetik şifresini ortaya koyan bu işlem, kişilerin temel hak ve özgürlükleri ile özel hayatın gizliliğinin korunması kapsamında yasal düzenlemeler ile sıkı şekil şartlarına bağlanmıştır.

Moleküler genetik incelemeye konu biyolojik bulguların olay yerinden ele geçmesi, muhafazası ve karşılaştırma için olayın tarafı olan şüpheli, sanık, mağdur veya diğer kişilerin vücudundan örnek alınması konularında yasal düzenlemelere uyulması, elde edilen sonuçların hukuki delil kapsamında değerlendirilmesi bakımından önemlidir. Biyolojik bulgu ve alınan örnekler üzerinde yapılan moleküler genetik inceleme sonuçlarının ceza yargılamasına konu olay dışında kullanılma imkanı bulunmamaktadır. Bu nedenle biyolojik inceleme sonuçlarının gizliliğine uyulması birey haklarının korunması bakımından olduğu kadar, süreçte yer alan kolluk görevlileri ve adli personel ile bilirkişiler açısından hukuki ve cezai sorumluluk gerektirmesi bakımından da önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Moleküler Genetik İnceleme, Biyolojik Bulgu, Ceza Yargılaması

Abstract: The purpose of the criminal proceedings is to determine the material facts to uncover the perpetrators and implement the provisions related to all aspects of criminal law enforcement. It must demonstrate with evidence of crimes to detect the perpetrators. Molecular genetic examination of the evidence obtained from one of the most powerful evidence for the lighting of the judicial events. However, this process revealed the genetic code of individuals is the privacy and fundamental rights and freedoms of the persons connected with the strict regulatory requirements within the scope of protection.

* Gaziosmanpaşa Cumhuriyet Savcısı

Molecular genetic analysis of the subject not recovered from the scene of biological discovery, preservation and suspect that part of the event for comparison, defendant, victim or other third parties to comply with legal regulations on taking samples from the body are important in assessing the scope of legal evidence of the results obtained. Biological samples are taken from the findings and the results of molecular genetics studies conducted on the subject of criminal proceedings have the opportunity to use outside events. Therefore, as for the protection of individuals' rights to privacy of the biological examination complied with, in terms of law enforcement officers and judicial staff involved in the process it is also important to require experts with civil and criminal liability.

Keywords: Molecular Genetic Studies, Biological Evidence, Criminal Proceedings

Giriş

Ceza yargılamasında birçok suç bakımından, özellikle kasten öldürme, kasten yaralama, hırsızlık, uyuşturucu, çocuğun soybağını değiştirme ve cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlarda vücuttan alınan örnekler ve olay yerinden elde edilen biyolojik bulgular üzerinde yapılan moleküler genetik inceleme sonucu elde edilen deliller son yıllarda önem kazanmıştır. Moleküler genetik inceleme yönteminin ceza yargılaması bakımından yeni bir uygulama yöntemi olması, süreçte yer alan kolluk birimleri, bilirkişiler ve adli personelin konuya yeterince hakim olamaması gibi nedenler, moleküler genetik inceleme sonuçlarının yasal delil olma niteliğini kaybetmelerine, biyolojik bulgu ve örneklerin bozularak incelemeye imkan vermeyecek duruma gelmelerine, gizlilik kurallarına uyulmaması sonucu hak ihlallerine ve hukuki ya da cezai sorumluluk doğmasına neden olabilmektedir. Bu nedenle biyolojik bulgu ve deliller üzerinde moleküler genetik inceleme yapılması usul ve esasları önem arz etmektedir.

Çalışmamızda moleküler genetik inceleme kavramı ile ilgili kısa bir açıklamadan sonra moleküler genetik incelemelerin ceza yargılamasındaki yeri ve önemine değinilmiştir. Bunun yanında moleküler genetik incelemenin ve buna konu biyolojik bulgular ile vücuttan örnek alınmanın yasal dayanaklarının ne olduğu, örnek alma ve biyolojik bulguların elde edilme usulleri, bilirkişiye gönderilme süreci, inceleme sonuçlarının kullanımı, muhafazası ve imhası gibi hususlara öğretilerdeki açıklamalar, mevzuat hükümleri ve örnek Yargıtay kararları ışığında yer verilerek konu genel hatları ile açıklanmaya çalışılmıştır.

nucunda suçla ilgisi olmayan kişiler hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılması ve hak ihlallerinin önlenmesi önemli ölçüde azalacaktır.⁵

B- Moleküler Genetik İncelemelerin Ceza Hukukunda Uygulanma Süreci

Moleküler genetik inceleme yöntemi ile delil elde etme ve adli olayların aydınlatılması uygulamalarının hukuk sistemlerinde yer alması süreci yenidir. Bilim ve teknolojideki gelişmelere paralel olarak son yirmi yıldaki moleküler yöntemlerin gelişimi, biyoloji ve tıp alanındaki ilerlemeler hukuk alanında da etkisini göstermiştir.⁶ Ceza yargılamasında moleküler genetik inceleme yöntemi ilk kez 1985 yılında İngiltere’de uygulanmıştır. Tecavüz edildikten sonra öldürülen iki genç kızın katilinin bulunabilmesi için İngiliz polisinin genetik çalışmalar yapan Alec Jeffry’den yardım istemesi üzerine öldürülen kızların vücudundan alınan saldırganı ait sperm örneğinin DNA profili çıkartılmıştır. Daha sonra olay yeri yakınında yaşayan yaklaşık beş bin erkekten kan örneği alınarak DNA profilleri çıkartılmış ve yapılan karşılaştırma sonucunda gerçek suçlu bulunarak tutuklu bulunan kişinin masumiyeti ortaya çıkarılmıştır.⁷ Bu olaydan sonra moleküler genetik incelemelerin hukukta ve özellikle ceza hukuku alanında kullanımını artmış ve yasal mevzuatlarda da yer almıştır.

Moleküler genetik inceleme uygulamasına 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5271 sayılı CMK’nda yer verilmiştir. Bu kanundan önce moleküler genetik inceleme işlemleri 1412 sayılı CMUK’nun 66. maddesinin “Hazırlık soruşturmasında muayeneleri icabeden kimselerin muayeneleri, Cumhuriyet savcılarının talebi ile yapılır.” şeklindeki düzenlemesine göre yapılmaktaydı. Ancak 1412 sayılı Yasada’ki bu düzenle-

⁵ Zekiye Özen İnci, “5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nda Beden Muayenesi Ve Vücuttan Örnek Alınması”, s.1, http://www.turkhukuksitesi.com/makale_621.htm, (E.T. 17.12.2015)

⁶ Yücel Arısoy, Çiğdem Eresen, Veli Özer Özbek, “Yeni Yasal Düzenlemeler ve Moleküler Genetik İncelemeler, Türkiye Klinikleri”, s.178, <http://www.turkiyeklinikleri.com/article/tr-yeni-yasal-duzenlemeler-ve-molekuler-genetik-incelemeler-50360.html>, (E.T. 09.12.2015)

⁷ Aktaran: Ayşim Tuğ, Yeşim Doğan Alkoç, Cüneyt Elma, “Avukatların Adli Dna Analizleri Konusunda Bilgi Düzeyleri”, *TBB Dergisi*, Sayı 70, 2007, s.4, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2007-70-314>, (E.T. 09.12.2015)

menin birçok bakımdan yeterli olmadığı bir gerçektir.⁸

Moleküler genetik inceleme 25832 sayılı Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi, Genetik İncelemeler ve Fizik Kimliğin Tespiti Hakkında Yönetmeliğin 3. maddesinde tanımlar başlığı altında “Gereken tür ve miktardaki biyolojik materyali kullanarak, kişiyi diğer kişilerden ayıran ve kalıtım kurallarına uygun olarak aktarılan hastalık dışındaki özelliklerinin moleküler düzeyde araştırılmasını ifade eder.” şeklinde tanımlanmış, yönetmeliğin 14/4. fıkrasında ise “Moleküler genetik incelemelerin özel kalıtsal karakterler hakkındaki açıklamayı içermediği bilinen kromozom bölgesi ile sınırlı kalmasına özen gösterilir.” düzenlemesine yer verilmiştir. Görüldüğü üzere ceza yargılamasındaki moleküler genetik inceleme uygulaması, tıp, biyoloji ve diğer bilimlerdeki uygulamalardan farklı olarak kişileri diğer bireylerden ayıran ancak kalıtsal hastalık ve karakterlerini içermeyen yönü ile uygulanmaktadır.

C- Moleküler Genetik İncelemelerin Yasal Dayanağı

Moleküler genetik inceleme konusu materyallerin alınması, incelenmesi ve sonuçlarının gizliliği gibi usul ve esaslara 5237 sayılı CMK'nun 75 ila 80. maddeleri ve 25832 sayılı yönetmelikte yer verilmiştir.

Moleküler genetik inceleme konusuna yasal mevzuatta yer verilmesinin nedeni, bir yandan teknolojik gelişmelerden yararlanarak maddi gerçeğin ortaya konulması, diğer yandan incelemeye konu materyallerin kişisel dokunulmazlık kapsamında yer alan vücut bütünlüğüne ait örnekler olması nedeniyle kişilerin bu haklarının korunması ve güvence altına alınmasıdır. Nitekim Unesco'nun 1997 tarihli konferansında kabul edilen “İnsan Genomu ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi”nde insan genomu ile ilgili yürütülecek hiçbir araştırma ve uygulamanın insan haklarına ve onuruna gösterilen saygıdan daha üstün olmadığı vurgulanmıştır.⁹ Anayasanın 17/2. fıkrasındaki “Tıb-

⁸ Pervin Aksoy İpekcioglu, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Beden Muayenesi Ve Vücuttan Örnek Alma”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt 70, Sayı 1, Legal Yayıncılık 2012, s.20

⁹ UNESCO İGİHEB Madde 10 - Özellikle biyoloji, genetik ve tıp alanlarında insan genomu ile ilgili olarak yürütülecek hiçbir araştırma ya da uygulama, insan haklarına, temel özgürlüklere, bireylerin veya insan topluluklarının onuruna gösterilen saygıdan daha üstün değildir.

bi zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbi deneylere tabi tutulamaz.” şeklindeki düzenleme ise bu hususu Anayasal güvence altına almıştır.

C- Moleküler Genetik İnceleme Konuları

Moleküler genetik inceleme konusu canlı organizmaya ait her türlü biyolojik materyaldir. Bu materyaller insan vücuduna ait olabileceği gibi hayvan veya bitki türlerine ait materyallerde olabilir. Ceza hukukunda moleküler genetik incelemeye konusu insana ait biyolojik bulgu ve materyallerdir. Bu biyolojik bulgular, olayın özelliğine göre şüpheli, sanık, mağdur veya diğer kişilerin vücudundan alınan örnekler, olay yerinde parçalanmış şekilde veya olay yerindeki eşya ve objelere bulaşmış halde bulunan bulgulardır.

Buna göre, olaydan sonra olay ile ilgisi olabilecek kişilerden alınacak kan, kıl, tırnak, sperm, tükürük, ter, idrar, kemik, deri döküntüsü ve doku parçası örneği, olay yerinde bulunan ve kime ait olduğu bilinmeyen insan bedenine ait parçalar, insana ait biyolojik bulgu bulaşığı olan herhangi bir obje veya delil, moleküler genetik inceleme konusu olabilmektedir.¹⁰ Yasal düzenlemeye baktığımızda incelemeye konu biyolojik materyaller için şüpheli veya sanıktan örnek alma, diğer kişilerden örnek alma ve kime ait olduğu belli olmayan beden parçaları şeklinde üçlü bir ayırım yapılmıştır.

D- Vücuttan Örnek Alma ve Hukuki Niteliği

“Örnek” sözlük anlamı ile incelenmek veya denemek üzere insan ve hayvan vücudunun, bitkinin veya nesnenin herhangi bir yerinden alınan doku parçası, numunedir.¹¹ Örnek alma ise dokunun alınması işlemidir. Çalışmamızda insan vücudundan örnek alma konu edilmiştir.

Suçla ilişkin delil elde etmek ve elde edilmiş delillerdeki bulgularla mukayese yaparak maddi gerçeği ortaya çıkartarak suç failini tespit etmek amacıyla insan vücudundan biyolojik örnek alınabilmektedir.

¹⁰ Haluk Çolak, Mustafa Taşkın, a.g.e., s. 325; Osman Yaşar, Uygulamalı ve Yorumlu 5271 Ssayılı Yeni Ceza Muhakemesi Kanunu, Cem Web Ofset, Ankara 2005, s. 410

¹¹ Türk Dil Kurumu,
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.56dc402847cff9.55922698

Vücuttan örnek alma konusunda şüpheli ve sanıkla ilgili yasal düzenleme CMK'nun 75. maddesinde, diğer kişilerle ilgili düzenleme ise CMK'nun 76. maddesinde yer almaktadır. Buna paralel düzenlemele- re 25832 sayılı Yönetmeliğin 6. ve 8. maddelerinde de yer verilmiştir.

Vücuttan örnek alınması bireyin en temel varlığı olan vücut bütünlüğüne müdahale edilmesini gerektiren bir işlemdir.¹² Vücuttan örnek almanın hukuki niteliği ile ilgili olarak koruma tedbiri mi yoksa delil toplama faaliyeti mi olduğu konusunda öğretilerde tam bir görüş birliği bulunmamaktadır.¹³ Kanunda düzenleniş yeri ve şekli, uygu-

¹² Pervin Aksoy İpekçioğlu, "Vücuttan Örnek Alma İşleminin Hukuki Niteliği Ve Anayasaya Uygunluğu", s.1162 (<http://dosya.marmara.edu.tr/huk/fak%C3%BCItedergisi/nurcentel/pervinaksoyipekcioglu.pdf>) (E.T. 09.12.2015)

¹³ Özbek ve diğerleri; karma bir hukuki niteliği olmasına karşın, bireylerin vücut dokunulmazlığına müdahale niteliği taşıması ve kanun koyucu tarafından çok sıkı kurallara bağlanmış olması nedeniyle vücuttan örnek almanın koruma tedbiri niteliği olduğunu ve koruma tedbirlerinin özelliklerini büyük oranda taşıdığını savunmuşlardır. (Veli Özer Özbek, Mehmet Nihat Kanbur, Koray Doğan, Pınar Bacaksız, İlker Tepe, Ceza Muhakemesi Hukuku, 5. Baskı, Seçkin, Ankara 2013, s. 476)

Öztürk ve diğerleri; beden muayanesinin bir şekli olan vücuttan örnek almanın, koruma tedbiri ve modern delil elde etme aracı olduğu görüşündeler. (Bahri Öztürk, Durmuş Tezcan, Mustafa Ruhan Erdem, Özge Sırma, Yasemin F. Saygılar Kırıt, Özdem Özaydın, Esra Alan Akcan ve Efser Erden, Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 6. Baskı, Seçkin, Ankara 2013, s. 522)

Ünver ve Hakeri; vücuttan örnek alınmasını, delil değeri yüksek verilere ulaşmak için delil kazanma yöntemi olarak görmektedirler. (Hakan Hakeri, Yener Ünver, Ceza Muhakemesi Hukuku, 1. Cilt, 7. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2013, s. 369) Toroslu ve Feyzioğlu; vücuttan örnek almanın delil niteliğinde olduğu görüşündedirler. Yazarlar vücuttan örnek almayı koruma tedbirleri başlığı altında değil deliller başlığı altında göstermişlerdir. (Nevzat Toroslu, Metin Feyzioğlu, Ceza Muhakemesi Hukuku, Savaş Yayınları, Ankara 2006. s. 207),

İpekçioğlu; vücuttan örnek almanın kanunda düzenlendiği bölüm itibariyle delili güvence altına almaya yönelik koruma tedbiri değil delili değerlendirmede kullanılan bir araç olduğunu belirtir. (Pervin Aksoy İpekçioğlu, "Vücuttan Örnek Alma İşleminin Hukuki Niteliği ve Anayasaya Uygunluğu" s.1163)

Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu; vücuttan örnek almayı koruma tedbirleri kapsamında değerlendirmekle beraber delil elde etmeye yönelik bilirkişi incelemesi yönüne de dikkat çekmektedirler. (Nurullah Kunter, Feridun Yenisey, Ayşe Nuhoğlu, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, İkinci Kitap, 18. Bası, Beta, İstanbul 2010. s.249)

Centel ve Zafer; vücuttan örnek almayı koruma tedbiri ve soruşturma aracı olarak karma nitelikli bir kurum olarak değerlendirmektedir. (Nur Centel, Hamide Zafer, Ceza Muhakemesi Hukuku, Yenilenmiş Gözden Geçirilmiş 9. Baskı, İstanbul 2012. s. 264)

Çolak ve Taşkın; vücuttan örnek almanın hukuki niteliğinin karma bir yapıda; keşif, bilirkişi incelemesi ve koruma tedbiri olarak değerlendirilmektedir. (Haluk

lama, öğretilerdeki açıklamalar, temel hak ve özgürlükler ile kişisel dokunulmazlıklara ilişkin uluslararası mevzuat hükümleri ile birlikte değerlendirdiğimizde, vücuttan örnek almanın hem delil toplama faaliyeti, hem koruma tedbiri, hem de bilirkişi incelemesi olarak karma nitelikte olduğu söylenebilir.

Vücuttan örnek alma işlemi; soruşturma ve kovuşturma sonucu maddi gerçeğin ortaya çıkartılmasına yönelik etkisi nedeniyle delil toplama niteliğinde, vücut bütünlüğüne ve kişilik haklarına yönelik bir uygulama olması, gerektiğinde zor kullanılarak yerine getirilmesi nedeniyle koruma tedbiri niteliğinde, vücuttan örnek alma uygulamasını gerçekleştirecek olan doktor veya sağlık personeli bakımından ise bilirkişi incelemesi niteliğindedir.¹⁴

1- Şüpheli veya Sanığın Vücudundan Örnek Alma

CMK'nun 75. maddesi ile 25832 sayılı Yönetmeliğin 6. maddesinde düzenlenen şüpheli veya sanığın vücudundan örnek alınması konusunda uyulması zorunlu ve önemli hususlar vardır.

Buna göre, ilk olarak şüpheli veya sanıktan ancak bir suçla ilişkin delil elde etme amacıyla örnek alınabilir. Suç soruşturması veya kovuşturması dışında idari yaptırım uygulamak amacıyla, bilimsel deney ve araştırmalar için veya DNA veri bankası oluşturmak gibi amaçlarla vücuttan örnek alınmaz.¹⁵

Vücudundan örnek alınacak kişinin olayın şüphelisi veya sanığı olması durumunda, bu konudaki kararı hakim veya mahkeme verir. Cumhuriyet savcısı tarafından şüphelinin vücudundan örnek alınma-

Çolak, Mustafa Taşkın, a.g.e., s. 322)

Soyaslan; vücuttan örnek alınmasını delil toplama faaliyeti kapsamında görmektedir. (Doğan Soyaslan, Ceza Muhakemesi Hukuku, Güncelleştirilmiş 2. Baskı, Yetkin, Ankara 2006. s.251)

Mahmutoglu; vücuttan örnek alınmasını hem koruma tedbiri, hem de bilirkişi incelemesi niteliğinde görmektedir. (Fatih Selami Mahmutoglu, Beden Muayenesi ve Vücuttan Örnek Alınması, s.2, <http://fsmahmutoglu.av.tr/pdf/76b00da1de336791f454b4977f6319d9cdf4656d7818071225.pdf>, E.T.09.12.2015)

¹⁴ Veli Özer Özbek, Mehmet Nihat Kanbur, Koray Doğan, Pınar Bacaksız, İlker Tepe, a.g.e., s.476; Haluk Çolak, Mustafa Taşkın, a.g.e., s.323; Fatih Selami Mahmutoglu, a.g.e., s.2; Nur Centel, Hamide Zafer, a.g.e., s.264

¹⁵ Hakan Kızıllarslan, "Ceza Muhakemesi, Adli Tıp, Adli Bilimlerde Vücudun Muayenesi & Örnek Alma", Çetin Veb-Ofset A.Ş. Ankara, 2007, s.224

sına karar verilmesi halinde ise bu kararın verildiği andan itibaren yirmidört saat içerisinde hakim veya mahkeme onayına sunulması gerekir (CMK 75/1. md.). Bu usullere uyulması oldukça önemlidir. Zira usulüne uygun şekilde alınmayan örnekler üzerinde yapılan inceleme sonucu elde edilen bulgular delil olarak kullanılamaz¹⁶.

Vücuttan örnek alınması için kişiye yapılacak olan müdahalenin kişinin sağlığına zarar vermeyecek ve zarar verme tehlikesi taşımayacak nitelikte olması, örnek alma işleminin doktor veya sağlık mesleği mensubu kişiler tarafından yapılması gerekir (CMK 75/2-3 md.). Müdahalenin kişinin sağlığına zarar verip vermeyeceği veya tehlike oluşturup oluşturmayacağını tespiti ise adli uzmanlar tarafından ortaya konulabilecek bir husustur.¹⁷

Şüpheli veya sanığın vücudundan örnek alınması konusundaki diğer bir husus ise bu işlemin ancak üst sınırı iki yıl ve daha fazla hürriyeti bağlayıcı ceza öngören suçlar bakımından sözkonusu olmasıdır (CMK 75/5 md.). Ceza kanunlarımızda yer alan suçların büyük çoğunluğunun üst sınırı iki yıldan fazla hürriyeti bağlayıcı ceza hükümü içermektedir. Ancak üst sınırı iki yıldan az hürriyeti bağlayıcı ceza gerektiren suçlar ile adli para cezası öngörülen suçlar da bulunmaktadır. Taksirle yaralama (TCK 89/1-2 md), çocuk düşürme (TCK 100 md.), haksız arama (TCK 120 md.), konut dokunulmazlığının ihlali (TCK 116/2 md.), adil yargılamayı etkilemeye teşebbüs (TCK 288/1 md.) suçları bu tür suçlardandır. Bu suçlar ile ilgili soruşturma ve kovuşturmalarda şüpheli veya sanığın vücudundan biyolojik örnek alınmaz. Örneğin, çocuk düşürme suçu ile ilgili soruşturma veya kovuşturma kapsamında çocuğun şüpheli veya sanığa ait olup olmadığının tespiti için mukayese amaçlı şüpheli veya sanıktan kan örneği alınmaz.

¹⁶ 5271 sayılı CMK'nın 78 ve 79/1. maddeleri uyarınca sanıktan alınan kan örneğinin olay yerinde elde edilen kan örneği ile karşılaştırması ve moleküler genetik inceleme yapılması için gerekli Hakim kararının alındığına dair dosyada bir delil bulunmadığı anlaşıldığından, kararın mevcut olup olmadığı araştırılarak, sanığın suçu kabul etmemesi ve başkaca delil bulunmadığı da gözetilerek Ankara Kriminal Polis Laboratuvarı Müdürlüğü'nün 23.03.2007 tarih ve BYL 2007/1366 uzmanlık numaralı DNA Analizine ilişkin expertiz raporunun 5271 sayılı CMK'nın 217/2. maddesine aykırı olarak hukuka uygun delil olup olmadığının tartışılması (Y.13.C.D., 03.12.2102, E 2011/22452, K 2012/25819)

¹⁷ Fatih Selami Mahmutoğlu, a.g.e., s.8

2- Diğer Kişilerin Vücudundan Örnek Alma

Şüpheli veya sanık dışındaki diğer kişilerin vücudundan örnek alma CMK'nun 76. maddesi ile 25832 sayılı Yönetmeliğin 8. maddesinde düzenlenmiştir. CMK'nundaki düzenlemede yalnızca mağdur ibaresine yer verilmişken, 25832 sayılı Yönetmelik'te mağdur ve diğer kişiler denilerek kapsam genişletilmiştir. Öğretide bu hususun kanunilik ilkesine aykırı olduğu ve kanunun çizdiği sınırları aşan bir durum olduğu, şüpheli, sanık veya mağdur dışındaki kişilerin vücudundan örnek alınması konusunda kanunda yer alması gerektiğini savunanlar bulunmakta ise de¹⁸, bizim de katıldığımız baskın görüş, diğer kişiler ibaresinin mağdur ile birlikte üçüncü kişileri de kapsadığına ilişkin görüştür.¹⁹

¹⁸ “Kanunumuz ise 75. maddede şüpheli ve sanıktan bahsettikten sonra 76. maddede “diğer kişiler”den bahsettiğine göre, şüpheli ve sanık dışındaki herkesin bu kapsamda mütalaa edilebileceği düşünülebilir. Bununla beraber, madde metninde sadece “mağdur”dan bahsedilmesi dolayısıyla, sadece mağdur üzerinde beden muayenesi ve örnek alınmasının olanaklı olduğunu kabul etmek gerekir. Buna karşılık Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi, Genetik İncelemeler ve Fizik Kimliğin Tespiti Hakkında Yönetmelik mağdur dışındaki kimseler üzerinde beden muayenesi ve örnek alınmasına olanak tanımaktadır (BMGİFKY 7 ve 8). Fakat bu hükümler, kanunun çizdiği sınırın aşılması niteliğindedir. Üçüncü kişilerin beden muayenesi ve vücutlarından örnek alınması, CMK'da açıkça düzenlenmemiştir. (Hakan Hakeri, Yener Ünver, a.g.e., s. 378-379)

¹⁹ “Madde metnine bakıldığında başlıkta “diğer kişiler” terimine yer verilmiş iken, metin içinde “mağdur” terimine yer verildiği görülmektedir. Eğer diğer kişiler terimi esas alınacak olursa “diğer kişiler” mağduru de içine alan şüpheli ve sanık dışındaki herkes anlamına gelir. Nitekim tedbire ilişkin olarak çıkarılan Yönetmelik de mağdur ve diğer kişiler terimlerini kullanmaktadır.” (Veli Özer Özbek, Mehmet Nuri Kanbur, Pınar Bacaksız, Koray Doğan, Ceza Muhakemesi Hukuku, 2. Baskı, Seçkin, Ankara 2008, s. 293)

“Diğer kişiler ile mağdur, tanık veya tanık olmayan üçüncü kişiler ve soybağı tespit edilecek çocuklar kastedilmiştir.” (Bahri Öztürk, Durmuş Tezcan, Mustafa Ruhan Erdem, Özge Sırma, Yasemin F. Saygılar Kırıt, Özdem Özaydın, Esra Alan Akcan ve Efser Erden, a.g.e., s. 531)

“Diğer kişilerden kasıt, şüpheli ve sanık dışındaki kişilerdir.” (Nevzat Toroslu, Metin Feyzioğlu, a.g.e. s. 208)

“Diğer kişiler ifadesi ile şüpheli veya sanık dışındaki kişiler vurgulanmaktadır” (Haluk Çolak, Mustafa Taşkın, a.g.e., s. 326)

“Yönetmeliğin 7. ve 8. maddeleri, “diğer kişilerin beden muayenesi” ve “diğer kişilerin vücudundan örnek alınması”dır. Madde içeriğinde ise mağduru ve diğer kişilerin vücuduna müdahale düzenlenmiştir. Mağdur-diğer kişiler ayrımı yapılmıştır. Oysa diğer kişiler kavramı hem mağduru hemde mağdur dışındaki üçüncü kişileri kapsayacak genişlikte bir kavramdır.” (Nur Centel, Hamide Zafer, a.g.e., s. 274)

“Diğer kişilerden kasıt mağdurdur. Maddede sadece mağdurdan sözedilmektedir. Beden Muayenesi Yönetmeliğinin 7 inci maddesine göre ise diğer kişilerden

Kanun koyucunun madde başlığında yer verdiği “diğer kişiler” ibaresi, kanundan sonra çıkartılan yönetmelikte mağdur ile birlikte “diğer kişiler” ibaresine de yer verilmiş olması ve uygulamaya baktığımızda; şüpheli, sanık veya mağdur dışındaki diğer kişilerin vücudundan örnek alınması konusunda yasal bir boşluk veya tereddüdün olmadığı kanaatindeyiz.

Şüpheli veya sanığın vücudundan örnek alınması ile ilgili olarak; şüpheli veya sanığın vücudundan örnek alınması için yapılacak müdahalenin kişinin sağlığına zarar verme tehlikesi taşımayacağı düzenlenmişken, mağdur ve diğer kişiler için yapılacak müdahalenin kişinin sağlığını tehlikeye düşürmeme ve cerrahi müdahaleyi gerektirmeyecek nitelikte olması öngörülmüştür.²⁰ Buna göre şüpheli veya sanık dışındaki kişilerin vücudundan operasyon (ameliyat) gerektiren müdahaleler yolu ile biyolojik örnek alınamayacaktır.

Mağdur veya diğer kişilerin vücudundan örnek alınabilmesi konusunda soruşturma veya kovuşturma konusu suçun ceza miktarı bakımından bir sınırlama öngörülmemiştir. Kanuni düzenlemelerde yer verilen bütün suçlar için diğer şartların oluşması halinde mağdur veya diğer kişilerin vücudundan moleküler genetik inceleme amacıyla örnek alınabilir. Örneğin, üst sınırı iki yıldan az hürriyeti bağlayıcı ceza gerektiren nitelikli olmayan taksirle bir kişinin yaralanmasına neden olma suçu (TCK 89/1-2 md.) ile ilgili olarak yürütülen soruşturma kapsamında, başka suretle delil elde etme imkanının bulunmaması halinde mağdura çarpan aracın tespiti için araç üzerindeki kan veya biyolojik bulgunun mağdura ait olup olmadığına yönelik mukayese amaçlı mağdurun vücudundan kan örneği alınabilecektir. Oysa ki aynı soruşturma kapsamında mukayese amaçlı olarak şüpheli veya sanıktan kan örneği alınmaz.

kasıt, mağdur ve diğer kişilerdir. Mağdurun tanımı Beden Muayenesi Yönetmeliğinin 3 üncü maddesinde yapılmıştır. Bu tanıma göre mağdur, “suçtan veya haksız eylemden zarar gören kişidir”. Tanımdan mağdur ile suçtan zarar görenin aynı kavramlar olduğu sonucu çıkmaktadır ki bu doğur değildir.

Öte yandan, tecavüz fiili sonucu halime kalmış bir kadının doğan çocuğu üzerinde beden muayenesi yapmak veya vücudundan örnek almak gerekebilir. Bu halde çocuk ancak diğer kişi olarak kabul edildiğinde bu işlem yapılabilecektir. Zira doğan çocuk mağdur değildir. (Nurullah Kunter, Feridun Yenisey, Ayşe Nuhoglu, a.g.e., s. 255-256)

²⁰ Osman Yaşar, a.g.e., s. 409

Maddedeki düzenlemeye göre mağdurun vücudundan örnek alınmasını gerektiren hallerde mağdurun buna rıza göstermesi durumunda mahkemeden karar almaya gerek yoktur (CMK 76/2 md.). Mağdurun çocuk veya akıl hastası olması halinde ise bu konudaki rıza medeni kanun hükümlerine göre velayet yetkisine sahip anne, baba, veli, vasi veya kanuni temsilcisi (avukat veya müdafii) tarafından kullanılır. Madde başlığı dikkate alındığında rızanın varlığı konusundaki açıklamalar mağdur dışındaki üçüncü kişiler için de geçerlidir.

Soruşturma veya kovuşturma kapsamında çocuğun soybağının araştırılmasını gerektiren durumlarda ise rıza geçerli değildir. Bu durumlarda hakim veya mahkeme kararı alınması gerekmektedir (CMK 76/3 md.).

Tanıklıktan çekinme nedenlerinin (CMK 45/1 md.) bulunması halinde kişi, vücudundan örnek alınması işleminden kaçınabilir. Çekinme konusunda çocuk ve akıl hastası adına kanuni temsilcisi karar verir. Tanıklıktan çekinmenin hukuki anlam ve sonuçlarını anlayabilecek durumda olan çocuk veya akıl hastasının da tanıklıktan çekinme konusunda görüşleri alınır. Tanıklıktan çekinme konusunda karar verecek olan kanuni temsilcinin şüpheli veya sanık olması halinde ise kanun koyucu çekinme konusunda hakime takdir hakkı tanımıştır. Ancak bu durumda elde edilen delillerin şüpheli veya sanık olmayan kanuni temsilcinin izni olmadan davanın ilerleyen aşamalarında kullanılamayacağı belirtilmiştir (CMK 76/4).

E- Olay Yerinde Bulunan Biyolojik Bulgular

Suçta konu olay yerinde, yakınında yada başka yerde bulunan ve olayla herhangi bir şekilde ilgisi olan beden parçaları veya biyolojik bulgular üzerinde de moleküler genetik inceleme yapılabilmektedir. Buna ilişkin yasal düzenleme CMK'nun 78/2. fıkrasında "*Birinci fıkra uyarınca yapılabilen incelemeler, bulunan ve kime ait olduğu belli olmayan beden parçaları üzerinde de yapılabilir.*" şeklinde yer almaktadır.

Biyolojik bulgular olay yerinde değişik şekillerde bulunabilir. Olay yerinde bulunan sigara izmariti üzerindeki tükürük, ruj izi, kanlı bıçak, tabanca, mermi kovanı, mermi çekirdeği üzerinde, giysi, şapka, çanta gibi eşyalarda veya diğer suç eşyaları ile olaya karışan kişilere ait giysilere bulaşmış halde bulunabileceği gibi olay yerinde olayın özelli-

ğine göre kan lekesi, kıl, doku ve kemik parçaları gibi beden parçaları şeklinde de bulunabilir. İşte bu gibi hallerde delil elde etme veya bulunan beden parçalarının kime ait olduğunun tespiti için bu biyolojik bulgular üzerinde de moleküler inceleme yapılabilecektir.

Burada şunu belirtmeliyiz ki, kişilerin vücuduna ait olmayan ancak vücudunun üzerinde veya herhangi bir eşyası üzerinde bulunan biyolojik bulgunun elde edilebilmesi için CMK'nun dördüncü bölümünde yer alan "arama ve elkoyma"ya ilişkin hükümlere uyulması gerekmektedir.

F- Vücuttan Örnek Alma ve Olay Yerinden Biyolojik Bulgu Toplamada Yöntem

Biyolojik örneklerin vücuttan alınması ve olay yerinden biyolojik bulguların toplanması moleküler genetik incelemenin sağlıklı sonuç vermesi bakımından önemlidir. Bu nedenle örnek alma ve bulgu toplamada birtakım hususlara dikkat edilmesi gerekir. Vücuttan örnek alınması konusunda öncelikle buna ilişkin müdahalenin doktor veya sağlık mensubu tarafından yapılması gerektiğini belirtmeliyiz. Sağlık mensuplarının kimler olduğu 25832 sayılı Yönetmeliğin 3. maddesinde "tabip, diş tabibi, eczacı, ebe, hemşire ve sağlık hizmeti veren diğer kişiler" şeklinde sayılmıştır. Buna göre sağlık mesleği mensubu olmayan biyolog, kimyager, biyokimya uzmanı gibi kişilerin görev yaptıkları kriminal birimlerde kişilerin vücudundan örnek alma yetkileri bulunmamaktadır. Vücuttan örnek alma sırasında her zaman için kişilere tıbbi müdahale gerektiren durumların yaşanması ihtimali bulunması nedeniyle bu düzenleme gerekli ve yerindedir.²¹

Kişinin vücudunun üzerinde veya giysilerinde bulunan biyolojik olmayan örnekler ile yine vücudunun üzerinde veya eşyalarında bulunan kendisinden başka birine ait olduğu açıkça belli olan bulgu ve örneklerin doktor veya sağlık personeli tarafından alınmasına gerek yoktur. Bu bulgular olay yeri inceleme görevlileri tarafından alınabilir (Yönetmelik 23. md.).

²¹ Devrim Güngör, Okan Bakşı, "Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi, Bedenden Örnek Alınması Ve Genetik İncelemeler", s.3, http://www.turkhukuksitesi.com/makale_1115.htm, (E.T. 11.12.2015)

Kişilerden vücut örneği alınması sırasında; kan alınacak ise kapaklı ve içerisinde pıhtılaşmayı önleyici madde bulunan (antikoagülan) tüplere alınması, kan tüp içerisine alınmayacak ise emici pamuklu beze alındıktan sonra oda ısısında güneşsiz ortamda kurutulması, kan alınması sırasında cilt yüzeyine antiseptik olarak alkol veya benzeri herhangi bir sıvı sürülmemesi, kişiye kan nakli yapılmış ise bu hususun belirtilmesi, anal veya vajinal swapların ayrı ayrı steril tüplere alınması, örnek almada kullanılan makas, pens ve bıçak ağzı gibi aletlerin temiz ve steril olmasına özen gösterilmesi, vücutundan örnek alınacak olan kişilerin hakim kararında belirtilen kişiler olup olmadığının her aşamada kontrol edilmesi, alınacak örneklerin etiketlenmesi gibi hususlara dikkat edilmelidir²².

Moleküler genetik inceleme sonucu başarılı bir DNA analizi için biyolojik bulguların uygun miktarda alınması, paketlenmesi, muhafazası ve kaynağının belirtilmesi gibi hususlar da önem arzeder.²³ Bu nedenle olay yerinden elde edilen biyolojik delillerin moleküler genetik incelemeye yetecek uygun miktarda alınması, her bulgunun ayrı ayrı paketlenmesi, bulguların olay yerindeki başka biyolojik bulgularla teması ve bulaşmasının(kontaminasyon) önlenmesi, biyolojik bulguların bozulmayacak ve özelliğini kaybetmeyecek şekilde uygun ortamlarda saklanması, bulguların kuru bir şekilde paketlenmesi, küf ve bakteri üremesine neden olmayacak ve kokuşmayacak bir biçimde kağıt torbalar içerisinde muhafaza edilmesi gerekir.²⁴

G- Moleküler Genetik İncelemenin Hukuki Niteliği ve Esası

Moleküler genetik incelemelerin esasları ve sınırları CMK'nun 78. maddesi ile 25832 sayılı Yönetmeliğin 12. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre moleküler genetik incelemeler, zorunlu olması halinde soybağının veya elde edilen bulgunun şüpheli veya sanığa ya da mağdura ait olup olmadığının tespiti amacıyla yapılabilmektedir. Kanunda sayılan nedenler dışında herhangi bir amaçla moleküler genetik inceleme yapılamayacağı gibi başka şekilde delil elde etme imkanının bulunması halinde de moleküler genetik inceleme yapılamayacaktır.

²² Yücel Dener, İrfan Korkusuz, "Ceza Muhakemesi Hukuku Yönünden Beden Muayenesi, Örnek Alma ve Laboratuvar Tanı Yöntemleri", s.8-11, <http://www.google.com.tr/url?url=http://www.ankara2khhb.gov.tr>, (E.T. 14.12.2015)

²³ Dener, Korkusuz, a.g.e., s. 11

²⁴ Güngör, Bakşi, a.g.e., s. 6

Moleküler genetik inceleme, bağımsız bir koruma tedbiri değildir. Vücuttan örnek alma koruma tedbirinin ve olay yeri incelemesinin bir uzantısı niteliğindedir. Buna göre moleküler genetik inceleme bir yönüyle olay yerinden alınan biyolojik materyalin analizi diğer yönüyle de alınan vücut örneğinin analizini içerir.²⁵ Başka bir ifade ile şüpheli, mağdur veya diğer kişilerin vücudundan örnek alınmasının ve olay yerinden beden parçalarının elde edilmesinin asıl nedeni bu bulgular üzerinde moleküler genetik inceleme yapmaktır.²⁶

Moleküler genetik incelemenin kanun koyucunun öngördüğü anlamda zorunlu olup olmadığı hususu uygulamada birtakım tereddütlere ve yanlış uygulamalara neden olabilmektedir. Kimi olaylarda moleküler genetik inceleme yapılması gerekli ve zorunlu olmasına rağmen yapılmamakta, kimi olaylarda ise gerekmediği halde moleküler inceleme yapılmaktadır. Örneğin, mağdurun silahla yaralanması olayında, olayı gerçekleştiren kişinin kim olduğu biliniyorsa ve mağdurdan başka bir kimse yaralanmamış ise olay yerinde bulunan kan lekesi üzerinde, keza suçta kullanılan silahın, mermi çekirdeği veya boş kovanın balistik incelemesi ile tespiti mümkün ise silah üzerindeki kan veya diğer biyolojik bulgular üzerinde silahın suçta kullanılıp kullanılmadığına ilişkin moleküler genetik incelemeler yapılması zorunlu ve gerekli değildir. Zira bu durumlarda başka suretle delil elde etme imkanı bulunmaktadır. Ancak özellikle cinsel saldırı suçlarında failin belli olmaması veya faillerin birden çok olması durumlarında olaydan hemen sonra olay mağdurunun vücudundan örnek alınması ve olay sırasında üzerinde bulunan iç çamaşırlarının incelenerek biyolojik bulgu tespit edilmesi halinde moleküler genetik inceleme yapılması gereklidir.²⁷

²⁵ Veli Özer Özbeğ, Mehmet Nihat Kanbur, Koray Doğan, Pınar Bacaksız, İlker Tepe, a.g.e., s.484

²⁶ Cumhuriyet Şahin, Neslihan Göktürk, Ceza Muhakemesi Hukuku II, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2012, s. 68

²⁷ Adli Tıp Kurumu Biyoloji İhtisas Dairesi'nin 17.12.2007 tarihli raporunda mağdure Ayşegül'ün kilodundan, mağdure Nihal'in ise anal çevresi ile kilodundan alınan örneklerde birden fazla şahsa ait olabilecek DNA tiplerinin elde edildiği de nazara alınarak elde edilen birden fazla şahsa ait DNA tiplerinin sanıklara ait olup olmadığı hususunda moleküler genetik inceleme yapıldıktan... eksik inceleme ile yazılı şekilde karar verilmesi, (Y.14. C.D., 25.12.2014, E:2014/6914, K: 2014/14870)

Sanığın suç arkadaşı Uğur Uçan'ın yargılandığı Diyarbakır Çocuk Ağır Ceza

Birey haklarının korunması, ceza soruşturması ve kovuşturmasının gereksiz işlemlerle uzatılmaması, gereksiz yargılama masraflarına neden olunmaması bakımından zorunlu olmadıkça moleküler genetik inceleme uygulamasına başvurulmamalıdır. Buna karşılık maddi gerçeğin tüm çıplaklığı ile ortaya konulabilmesi, delillerin zamanında ve kaybolmadan toplanması, olayla ilgisi olmayan kişiler hakkında tutuklama ve cezalandırma yoluna gidilmesinin önüne geçilmesi için olayın özelliği ve yasal dayanak kapsamında moleküler genetik inceleme yöntemine başvurulmalıdır.

H- Moleküler Genetik İnceleme Kararı

Moleküler genetik inceleme ancak hakim tarafından verilen karar ile yapılabilmektedir (CMK 79/1). Moleküler genetik inceleme sonucu elde edilen sonuçlar kişisel veri olup, özel hayatın gizliliği kapsamında korunması gereken veri niteliğinde olduklarından kişilerin bu haklarının korunması amacıyla ve Anayasa'nın 20. maddesindeki "Özel Hayatın Gizliliği" başlığı altındaki düzenleme gereğince bu işlem kanuni düzenleme ile sıkı şekil şartlarına bağlanmıştır. Bu hususa aşağıda daha ayrıntılı olarak değinilecektir.

Moleküler genetik inceleme için hakim kararı alınması konusu, kişilerin vücudundan usulünce alınmış örnekler ve biyolojik bulgular açısından yukarıda değinildiği üzere kanunda açıkça düzenlenmiştir. Ancak olay yerinde, giysi, suç eşyası veya başka objelerde ilk bakışta görülmeyen ancak özel bir inceleme sonucunda ortaya çıkarılabilecek biyolojik bulgular da bulunabilmektedir. Bu durumlarda bu tür eşyalar üzerinde moleküler genetik inceleme için hakim kararı alınmasının gerekip gerekmediği uygulamada tartışma konusudur. Yargıtay uygulamalarına baktığımızda olay yerinde bulunan bu tür eşyalar üzerinde moleküler genetik inceleme yapılabileceği kabul edilmektedir.²⁸

Mahkemesi'nin 2008/121 esas sayılı dosyasının celp edilip incelenmesi ve yakınının elinde kaldığı belirtilen faile ait tişört parçasına el konulup konulmadığı araştırılarak, bulunması ve üzerinde bulgu elde edilmesi durumunda, sanıktan alınacak örneklerle moleküler genetik inceleme yapılması ve sonucuna göre delillerin bir bütün halinde değerlendirilmesi gerekirken, eksik inceleme ile yazılı şekilde hüküm kurulması, (Y.6.C.D., 22.01.2015, E:2012/12388, K: 2015/541)

²⁸ Gördes ilçesinde meydana gelen hırsızlık olayı ile ilgili olarak olay yerinde bulunan ve delil olması nedeniyle muhafaza altına alınan 2 adet eldiven poşeti üzerinde DNA incelemesi yapılmasına yönelik Gördes Cumhuriyet Başsavcılığının tale-

Esasen kanundaki düzenlemeye göre moleküler genetik inceleme ancak biyolojik bulgular üzerinde yapılabilir. O halde olay yerinde bulunan biyolojik bulgu kapsamında olmayan herhangi bir obje üzerinde yapılacak inceleme hem yasal dayanak hem de teknik olarak moleküler genetik inceleme değildir. Bu nedenle bu tür eşyalar üzerinde moleküler genetik inceleme için verilen hakim kararı aslında eşya üzerinde bulunan veya bulunması muhtemel biyolojik bulgu için verilmektedir.

Kanaatimizce olay yerinde bulunan eşya ve objeler üzerinde biyolojik bulgu olduğu konusunda tereddüt olmaması durumunda (örneğin, giysi üzerindeki doku parçası, idrar veya gaita, bıçak üzerindeki kan, iç çamaşırı üzerindeki sperm lekesi gibi) bu eşyalar üzerindeki biyolojik bulgular için moleküler genetik inceleme kararı talep edilebilecektir. Ancak talep ve kararda "eşya üzerinde" değil, "eşya üzerinde bulunan biyolojik bulgu" ibaresine yer verilmesi daha doğru olacaktır. Eşya üzerinde biyolojik bulgu olduğunun ilk bakışta görülememesi ve bunun için özel bir inceleme yapılması gereken durumlarda ise ikili bir ayırım yapılmalıdır. Eğer eşya üzerindeki biyolojik bulgu moleküler

binin, "5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 75 ve 76 ncı maddelerinde, olay yerinden elde edilen materyaller üzerine DNA incelemesi yapılabilmesi işleminin sayılmadığı, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 78 inci maddesinde hakim kararı gerektiren inceleme konusu olarak yalnızca 75 ve 76 ncı maddelerde öngörülen işlemlerle elde edilen örnekler sayılmış olup olay yerinden elde edilen herhangi bir eşya veya materyal (eldiven poşeti) üzerinde DNA incelemesi yapılmasının Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 75, 76, 78 ve 79 uncu maddelerinde öngörülmediği" gerekçesiyle reddine dair Gördes Sulh Ceza Mahkemesinin 02/03/2009 tarihli ve 2009/31 değişik iş sayılı kararına karşı yapılan itirazın reddine ilişkin Gördes Asliye Ceza Mahkemesinin 04/03/2009 tarihli ve 2009/9 değişik iş sayılı kararına karşı Adalet Bakanlığı'nun 17.07.2009 gün ve 2009/7977/39598 sayılı kanun yararına bozma istemine dayalı Yargıtay C.Başsavcılığının 10.08.2009 gün ve KYB.185823 sayılı ihbar yazısı ile infaz dosyası 09.09.2009 tarihinde Dairemize gönderilmekle incelendi:

Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi, Genetik İncelemelere ve Fizik Kimliği Tespiti Hakkındaki Yönetmeliğin 12/2 ve devamı maddeleri ile 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 75 ve 76 ncı maddelerinde öngörülen işlemlerle elde edilen örnekler üzerinde, soy bağının veya elde edilen bulgunun şüpheli veya sanığa ya da mağdura ait olup olmadığının tespiti için zorunlu olması halinde moleküler genetik incelemeler yapılabilir," düzenlemesiyle aynı Kanun'un 79/1. maddesindeki "78 inci madde uyarınca moleküler genetik incelemeler yapılmasına sadece hâkim karar verebilir," hükümleri birlikte değerlendirildiğinde, suç yerinde elde edilen bulgular üzerinde moleküler genetik incelemeler yapılabileceği ve bunun sadece hakim kararı ile mümkün olduğunun gözetilmemesi, (Y. 6. C.D., 11.04.2011, E 2009/18701, K 2011/5063)

ler inceleme gerektirmeyen bir şekilde tespit edilebiliyorsa, öncelikle bunun araştırılıp tespit edilmesi, sonrasında bulunan biyolojik bulgu üzerinde moleküler genetik inceleme için hakim kararı talep edilmesi gerekir. Eşya üzerindeki biyolojik bulgunun ancak moleküler inceleme yöntemi ile ortaya çıkarılabileceği durumlarda ise eşya üzerinde moleküler genetik inceleme yapılabilmesi, ancak talep ve kararda “eşya üzerinde” ibaresi yerine “eşya üzerindeki biyolojik bulgu” ibaresine yer verilmesi daha doğru olacaktır.

I- Moleküler Genetik İncelemelerde Bilirkişiler

Moleküler genetik inceleme yapılmasına karar veren hakim, bu incelemeyi yapacak olan bilirkişiyi de kararda göstermelidir (CMK 79/1). CMK'nun 63. maddesine göre “Çözümü uzmanlığı, özel veya teknik bilgiyi gerektiren hâllerde bilirkişinin oy ve görüşünün alınmasına...” karar verilebileceği düzenlenmiştir. Moleküler genetik inceleme için hakim tarafından bilirkişi atanması hususu ise kanun koyucunun uzmanlığa, özel veya teknik bilgiye ihtiyaç bulunduğunu en baştan kabul ettiği hususlardan biridir.²⁹

Moleküler genetik inceleme için atanacak bilirkişiler, kanunda ayrıntılı olarak belirtilmiştir (CMK 79/1). 25832 sayılı yönetmelikte ise görevlendirilecek bilirkişilerden Adli Tıp Kurumu, Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Müdürlüğü ve üniversitelerin objektif kurumlar olduğu belirtilmiştir (13/5 md). Ancak bunlar dışında gerçek veya tüzel kişiler de bilirkişi olarak atanabilir. Bununla birlikte CMK'nın 79/2. fıkrasında bilirkişi olarak atanacak olan kişilerin teknik donanım ve teşkilat yapısı olarak kanuna aykırı, yasak incelemelerin yapılmasını önleyecek ve moleküler genetik inceleme konusunda yetkisiz kişilerin bilgi edinmesini engelleyecek nitelikte olması öngörülmüştür.

²⁹ ...hâkim, çözümü ancak özel veya teknik bir bilgi gerektiren hâllerde bilirkişi dinleyebilir veya rapor isteyebilir. Hâkimlik mesleğinin gerektirdiği genel ve hukuki bilgi ile çözümü mümkün bulunan konularda ise bilirkişiye başvurmayacaktır. Kanun koyucunun uzmanlığa, özel veya teknik bilgiye ihtiyaç bulunduğunu baştan kabul ettiği “akıl hastalığı, parada sahtecilik, moleküler genetik inceleme” gibi hususlar hariç, hâkimin bilirkişi raporu alma mecburiyeti bulunmadığı gibi, bilirkişi raporu da mahkemeleri bağlayıcı nitelikte değildir. (YCGK, 12.05.2015, E 2013/12-771, K 2015/150)

Moleküler genetik inceleme konusu biyolojik bulgu ve örneklerin inceleme amaçlı olarak bilirkişiye verilmesi sürecinde ilgililerin kimlik bilgisi ile kişisel bilgilerin gizli tutulması konusu ayrı bir önem taşır. Kanun koyucu CMK'nun 79/2 fıkrasının son cümlesinde bu gizliliğe uymayı bir yükümlülük olarak düzenlemiştir. Bu konunun pratik yararı ve önemi, hem bireylerin kişisel haklarının korunması hem de incelemeyi yapacak olan bilirkişilerin verinin kime ait olduğunu bilmeden objektif bir şekilde inceleme yapması ve soruşturmanın gizliliğinin sağlanması konusunda kendini göstermektedir. Zira moleküler genetik incelemeler genel olarak soruşturma aşamasında söz konusu olmaktadır.

J- Biyolojik Bulgu ve Örneklerin Bilirkişiye Gönderilmesi Süreci

Sağlıklı bir moleküler genetik inceleme yapılabilmesi için vücuttan alınan örnekler ile olay yerinden toplanan biyolojik bulguların usulüne uygun şekilde alınması kadar, bu bulguların incelemeyi yapacak olan bilirkişi ve laboratuvar ortamlarına sağlıklı ve özelliklerini kaybetmeyecek bir şekilde gönderilmesi de önemlidir.³⁰ Bu husus 25832 sayılı Yönetmeliğin 21. maddesinde "Güvenlik Önlemleri" başlığı altında düzenlenmiştir.³¹

Öncelikle üzerinde moleküler genetik inceleme yapılacak olan biyolojik bulgular bilirkişiye, ilgilinin kimlik bilgileri ve adresi bildirilmeden verilir (CMK 79/2). İncelemeye konu biyolojik örnek ve bulguların bilirkişiye gönderilmesi sürecinde hem gizliliğin sağlanması hemde karışıklıklara yer verilmemesi amacıyla adli birimlerin gerekli tedbirleri alması gerekir³². Buna göre vücutundan örnek alınacak olan

³⁰ Dener, Korkusuz, a.g.e., s.7

³¹ CMBMGİvFKTHY Madde 21 - Muayene edilmesi veya vücutundan örnek alınması amacıyla sevk edilen kişi dışında başka bir kişinin muayene edilmemesi ya da vücutundan örnek alınmaması için Cumhuriyet başsavcılıklarınca gerekli önlemler alınır.

Tabip veya diğer sağlık mesleği mensuplarınca, sevk edilen kişinin kimliği konusunda şüpheye düşülmesi hâlinde durum derhâl Cumhuriyet başsavcılığına bildirilir.

Alınan, muhafaza edilen, nakledilen ve incelenen örneklerin değiştirilmemesi ve dış koşullardan etkilenip bozulmaması için Cumhuriyet başsavcılığı, kolluk, sağlık kuruluşu ve bilirkişi tarafından gerekli tedbirlere başvurulur.

³² CMBMGİvFKTHY Madde 13/4 - Bilirkişiye gönderilen örneklerle ilgili olarak; hâkimlikler, mahkemeler ve Cumhuriyet başsavcılıkları gizliliği sağlamak ve ka-

kişiyi adı, soyadı, adresi ve doğum tarihine karşılık gelecek şekilde kod verilir. Bu kodların güvenli ve gizli bir sistemde tutulup muhafaza edilmesi gerekir. Kodlanmış ve kime ait olduğu bilinmeyecek bir şekilde bilirkişiye gönderilen biyolojik bulgular üzerinde yukarıda değinildiği gibi bilirkişilerin objektif bir şekilde çalışması ve rapor düzenlemesi sağlanacaktır.

Biyolojik bulguların bilirkişilere gönderilmesi sürecinde, bulguların bozulup özelliğini kaybetmemeleri için gerektiği şekilde muhafaza edilmesi, soğuk zincir yöntemine uyulması, numunelerin +4 derecede muhafaza edilmesi, küf ve bakteri üremesine neden olabilecek plastik ambalajlar kullanılmasından kaçınılmalıdır.³³ Karışıklığın önlenmesi için gönderilen bulguların üzerine gönderilme tarihi ve adli birimin kayıt numarası yazılmalı, laboratuvara geldiği tarih de ayrıca belirtilmeli ve inceleme kayıt numarası verilmelidir.³⁴

Vücutundan örnek alınması amacıyla sevk edilen kişi dışında başka bir kişinin vücutundan örnek alınmaması için özellikle soybağının tespiti amacıyla adli birimler tarafından gönderilen kişilerin sol kolu mühürlü, nüfus cüzdanı ve yakın zamanda çekilmiş fotoğraf ile birlikte gönderilmelidir.³⁵

K- Moleküler Genetik İnceleme Sonuçlarının Gizliliği

Kişilerin vücutundan biyolojik amaçlı örnek alınmanın vücut bütünlüğüne yönelik, kişisel haklara müdahale niteliğinde olduğu yukarıda belirtilmişti. Vücuttan alınan örnekler ile olay yerinden alınsa dahi belli bir kişiye ait olduğu tespit edilen biyolojik bulgular üzerinde yapılan moleküler genetik inceleme sonuçları kişisel veri niteliğindedir. Elde edilen sonuçlar kişiyi diğer bireylerden ayıran temel yapı taşları olan DNA profilini ortaya çıkardığından, bu verilerin mahrem kalması, inceleme amacı dışında kullanılmaması gerekir.

Moleküler genetik inceleme sonuçlarının gizliliği, CMK'nun 80/1.

rışıklığa yer vermemek için gerekli her türlü tedbiri alırlar. Bu amaçla güvenli ve gizli bir kayıt sistemi belirlenir. Bu kayıt sisteminde bedeninden örnek alınan kişinin adı, soyadı, adresi ve doğum tarihine karşılık gelmek üzere bir kod sistemi uygulanır.

³³ Güngör, Bakşi, a.g.e., s.6

³⁴ Dener, Korkusuz, Erişim tarihi 14.12.2015, s.8

³⁵ Dener, Korkusuz, Erişim tarihi 14.12.2015, s.7

fıkrasında "...*alınan* örnekler üzerinde yapılan inceleme sonuçları, kişisel veri niteliğinde olup, başka bir amaçla kullanılamaz; dosya içeriğini öğrenme yetkisine sahip bulunan kişiler tarafından bir başkasına verilemez." şeklinde yer almıştır. Kişilik haklarının korunması ve insan hakları ihlallerinin önlenmesi amacıyla bu husus yasal güvence altına alınmıştır. Nitekim 1997 tarihli UNESCO İnsan Genomu Ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinde, gizliliğe ilişkin sınırlamaların ancak yasa ile ve insan hakları hukukunun sınırları içerisinde getirilebileceği kabul edilmiştir.³⁶

25832 sayılı Yönetmeliğe göre, moleküler genetik inceleme sonucu elde edilen bulguların bilirkişi tarafından ilgili adli birime gönderilmesi, bulgular üzerinden analiz için izole edilen DNA örneklerinin ise bilirkişinin raporunu hazırlamasından sonra imha edilmesi ve raporda bu durumun açıkça belirtilmesi gerekir(14/3. md.). Ancak Adli Tıp Kurumu'nun Uygulama Yönetmeliğine göre DNA izolatlarının en az bir yıl muhafaza edileceği belirtilmiştir.³⁷

Moleküler genetik inceleme sonuçlarına ait bilgiler; bu bilgilerin elde edilmesine esas olay ile ilgili soruşturmanın kovuşturmaya yer olmadığına dair karar ile sonuçlandırılması ve bu karara karşı itiraz süresinin dolması veya karara itiraz edilmesine rağmen itirazın reddi halinde, kovuşturma aşamasında ise beraat veya ceza verilmesine yer olmadığına dair karar verilmesi ve bu kararın kesinleşmesi halinde Cumhuriyet savcısı huzurunda yok edilerek buna ilişkin tutanağın dosyada muhafaza edilmesi gerekir.³⁸

³⁶ UNESCO İGİHEB Madde 9- İnsan haklarını ve temel özgürlüklerini koruyabilmek için, onay verme ve gizliliğin korunmasına dair ilkelere ancak yasa ile, zorlayıcı nedenlerden ötürü ve uluslar arası hukuk ve uluslar arası insan hakları hukukunun sınırları içinde sınırlamalar getirilebilir.

³⁷ Madde 13/son- Biyoloji ihtisas dairesine tevdi edilen ve zamanla bozulması mümkün olan her türlü biyolojik materyal ve biyolojik materyal taşıyan örnekler uygun koşullarda ve gerekli güvenlik önlemleri alınarak muhafaza edilir. Bu gibi maddelerin üzerlerine geliş tarihi, kayıt numarası ve gönderen adlı merciin kayıt numarası yazılır. Bu maddeler gönderen makama iade edilmediği takdirde raporları yazıldıktan altı ay sonra bir tutanakla imha edilir. İmha usulü genel hükümlere tabiidir. Vaginal ve anal frottiler ile DNA izolatları en az bir yıl muhafaza edilir.

³⁸ CMK 80/2 - Bu bilgiler, kovuşturmaya yer olmadığı kararına itiraz süresinin dolması, itirazın reddi, beraat veya ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilip kesinleşmesi hâllerinde Cumhuriyet savcısının huzurunda derhâl yok edilir ve bu husus dosyasında muhafaza edilmek üzere tutanağa geçirilir.

Görüldüğü üzere imha edilme işlemi gerek soruşturma aşamasında gerekse kovuşturma aşamasında Cumhuriyet savcısı huzurunda yapılmalıdır. Nitekim 25832 sayılı Yönetmelik'te kovuşturma sonunda verilen beraat ve mahkumiyet kararlarından sonra imha edilme işlemlerinin yerine getirilmesi için mahkemenin ilgili evrak ve materyalleri Cumhuriyet başsavcılığına göndereceği, imha ve diğer işlemlerin yürütülmesi için Cumhuriyet başsavcılıklarınca yeterli sayıda Cumhuriyet savcısı görevlendirileceği düzenlenmiştir (Yönetmelik 22.m).

Suçta konu, üzerinde inceleme yapılan vücut örnekleri ile biyolojik bulguların(kan, kıl, tırnak, doku, svap vb.) soruşturma veya kovuşturma sonucunda imha edilmesinde bir tereddüt bulunmamaktadır.³⁹ Ancak moleküler inceleme sonuçlarına ait bilgilerin imhası ile ilgili olarak CMK'nundaki "*beraat veya ceza verilmesine yer olmadığı*" şeklindeki ibare gözönüne alındığında, mahkemece sanık hakkında beraat veya ceza verilmesine yer olmadığına dair karar dışında başka bir karar verilmiş ve verilen karar moleküler genetik inceleme sonucu elde edilen delillere dayanılarak verilmiş ise bu durumda bilgilerin denetime imkan verecek şekilde dosyada delil olarak muhafaza edilmesi gerekir.⁴⁰ Aksi halde sonradan çıkması muhtemel başka deliller veya yeni durumlar nedeniyle dosyanın yargılamanın yenilenmesi talebi ile yeniden ele alınması durumunda bilgiler görünmeyecektir.

L- Cezai ve Hukuki Sorumluluk

Soruşturma veya kovuşturma kapsamında moleküler genetik inceleme yapılmasını gerektiren durumlarda, bu işlem için vücuttan örnek alınması, olay yerinden biyolojik bulgu elde edilmesi, örneklerin muhafazası, bilirkişiye gönderilmesi, incelenmesi, sonuçların ilgili adli birime gönderilmesi, sonuçların gizliliği ve imhası gibi hususlara uyulmaması, gereken dikkat ve özenin gösterilmemesi durumunda ilgililerin cezai ve hukuki sorumlulukları doğmaktadır.

³⁹ ...hükümde yer alan "Adli emanetin 2014/2550 sırasında kayıtlı bulunan DNA testine esas olmak üzere temin edilmiş vücut sıvılarının TCK'nın 54/1. maddesi gereğince müsaderesine" ibaresinin çıkartılarak, yerine "Adli emanetin 2014/2550 sırasında kayıtlı bulunan DNA testine esas olmak üzere temin edilmiş vücut sıvılarının karar kesinleştiğinde imhasına" ibaresinin eklenmesi suretiyle, (Y.14.C.D., 03.11.2015, E 2015/6387, K 2015/10107)

⁴⁰ Veli Özer Özbek, Mehmet Nihat Kambur, Koray Doğan, Pınar Bacaksız, İlker Tepe, a.g.e., s.303; Haluk Çolak, Mustafa Taşkın, a.g.e., s.350

Moleküler genetik inceleme sonuçlarının gizliliğine uyulmaması, sonuçlara ilişkin bilgilerin hukuka aykırı olarak herhangi bir yere veya sisteme kaydedilmesi durumunda TCK'nun 135. maddesindeki "Kişisel Verilerin Kaydedilmesi", sonuçlara ilişkin verileri başkasına veren veya yayan kişiler için TCK'nun 136. maddesindeki "Verileri Hukuka Aykırı Olarak Verme Veya Ele Geçirme", verilerin yasal sürelerin dolmasına rağmen imha edilmemesi durumunda, TCK'nun 138. maddesindeki "Verileri Yok Etmeme", vücuttan alınan örnek ve olay yerinden elde edilen biyolojik bulguların üzerinde inceleme yapılması imkansız hale gelecek şekilde bozulmasına veya kaybolmasına neden olunması durumunda ise TCK 257. maddesindeki "Görevi Kötüye Kullanma" suçları sözkonusu olmaktadır.

Moleküler genetik inceleme tedbirlerine hukuka aykırı bir şekilde başvurulması halinde ilgililerin cezai sorumluluğu ile birlikte hukuki sorumluluğu da doğmaktadır. Ancak bundan dolayı hakları ihlal edilenler CMK 141. maddesindeki tazminata ilişkin hükümlere göre değil, genel hükümlere göre tazminat talep edebilecektir.⁴¹ Zira CMK 141. maddesi tazminat talep edilebilecek koruma tedbiri uygulamalarını açıkça belirtmiş olup moleküler genetik incelemeler bunlar arasında sayılmamıştır.⁴²

⁴¹ Veli Özer Özbek, Mehmet Nihat Kanbur, Pınar Bacaksız, Koray Doğan, a.g.e., s.303; Bahri Öztürk, Durmuş Tezcan, Mustafa Ruhan Erdem, Özge Sırma, Yasemin F. Saygılar Kırıt, Özdem Özaydın, Esra Alan Akcan, Efser Erden, a.g.e., s.560

⁴² CMK madde 141/1 -Suç soruşturması veya kovuşturması sırasında; a) Kanunlarda belirtilen koşullar dışında yakalanan, tutuklanan veya tutukluluğunun devamına karar verilen, b) Kanunî gözaltı süresi içinde hâkim önüne çıkarılmayan, c) Kanunî hakları hatırlatılmadan veya hatırlatılan haklarından yararlandırılma isteği yerine getirilmeden tutuklanan, d) Kanuna uygun olarak tutuklandığı hâlde makul sürede yargılama mercii huzuruna çıkarılmayan ve bu süre içinde hakkında hüküm verilmeyen, e) Kanuna uygun olarak yakalandıktan veya tutuklandıktan sonra haklarında kovuşturmayla yer olmadığına veya beraatlerine karar verilen, f) Mahkûm olup da gözaltı ve tutuklulukta geçirdiği süreleri, hükümlülük sürelerinden fazla olan veya işlediği suç için kanunda öngörülen cezanın sadece para cezası olması nedeniyle zorunlu olarak bu cezayla cezalandırılan, g) Yakalama veya tutuklama nedenleri ve haklarındaki suçlamalar kendilerine, yazıyla veya bunun hemen olanaklı bulunmadığı hâllerde sözlü açıklanmayan, h) Yakalanmaları veya tutuklanmaları yakınlarına bildirilmeyen, i) Hakkındaki arama kararı ölçüsüz bir şekilde gerçekleştirilen, j) Eşyasına veya diğer malvarlığı değerlerine, koşulları oluşmadığı halde elkonulan veya korunması için gerekli tedbirler alınmayan ya da eşyası veya diğer malvarlığı değerleri amaç dışı kullanılan veya zamanında geri verilmeyen, k) Yakalama veya tutuklama işlemine karşı Kanunda öngörülen başvuru imkânlarından yararlandırılmayan, Kişiler, maddî ve manevî her türlü zararlarını, Devletten isteyebilirler.

Sonuç

Moleküler genetik inceleme uygulaması, ceza yargılamasında esas itibarıyla 5237 sayılı CMK'nun yürürlüğe girmesinden sonra sıkça başvurulan bir yöntem olarak yer almaya başlamıştır. Moleküler genetik inceleme, şüpheli, sanık, mağdur veya diğer kişilerin vücudundan alınan örnekler ile olaya ilişkin elde edilen biyolojik bulgu ve deliller üzerinde mukayese amaçlı inceleme yapılması işlemidir. İnceleme sonucu elde edilen bilgilere göre tarafların olay ve bulgularla olan bağlantıları ortaya konularak adli olay aydınlatılmaya çalışılır.

Vücuttan örnek alınması işlemi vücut bütünlüğüne yönelik bir müdahale niteliğinde, alınan örnekler üzerinde yapılan moleküler genetik inceleme ise kişilerin genetik şifrelerini ortaya çıkaran işlem niteliğindedir. Her iki işlem de kişilerin temel haklarına ve özel hayatın gizliliğine yönelik müdahale gerektirir. Anayasa ve Uluslararası Sözleşmeler ile güvence altına alınan birey haklarının korunması ve hak ihlallerine neden olunmaması için vücuttan örnek alma ve moleküler genetik inceleme konusundaki usul ve esaslara uyulması gerekmektedir. Bu konuda ilgili kurumlar tarafından uzmanların da yer aldığı hizmetçi eğitim programları ve seminerler yoluyla süreçte yer alan kişiler eğitilmeli ve uygulamada görülen yanlışlıklar önlemeye çalışılmalıdır. Mevzuata aykırı hareket edilmesi, adli olayı aydınlatacak olan delilin hukuki delil niteliğini kaybetmesine neden olabileceği gibi hak ihlallerine ve uygulayıcıların sorumluluğuna da neden olacaktır.

Kaynakça

- Akbulut Ural, DNA Nedir, Nasıl Keşfedildi, <http://www.uralakbulut.com.tr/wp-content/uploads/2009/11/DNA-NED%C4%B0R.doc> NASIL-KA%C5%9EFED%C4%B0LD%C4%B0-%C5%9EUBAT15-2010.pdf (Erişim 19.12.2015)
- Aksoy İpekçioğlu Pervin, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Beden Muayenesi Ve Vücuttan Örnek Alma", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, Cilt 70, Sayı 1, Legal Yayıncılık 2012,
- Aksoy İpekçioğlu Pervin, Vücuttan Örnek Alma İşleminin Hukukiniteliği Ve Anayasaya Uygunluğu, <http://dosya.marmara.edu.tr/huk/fak%C3%BCltedergisi/nurcentel/pervinaksoyipekcioglu.pdf> (Erişim 09.12.2015)
- Arısoy Yücel, Eresen Çiğdem, Özbek Veli Özer, Yeni Yasal Düzenlemeler ve Moleküler Genetik İncelemeler, Türkiye Klinikleri,

- <http://www.turkiyeklinikleri.com/article/tr-yeni-yasal-duzenlemeler-ve-molekuler-genetik-incelemeler-50360.html> (Erişim 09.12.2015)
- Centel Nur, Zafer Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku, Yenilenmiş Gözden Geçirilmiş 9. Baskı, Beta, İstanbul 2012
- Çolak Haluk, Taşkın Mustafa, Ceza Muhakemesi Hukuku Şerhi, 2. Baskı, Seçkin, Ankara 2007
- Dener Yücel, Korkusuz İrfan, Ceza Muhakemesi Hukuku Yönünden Beden Muayenesi, Örnek Alma ve Laboratuvar Tanı Yöntemleri, <http://www.google.com.tr?url?url=http://www.ankara2khhb.gov.tr/userfiles/files/CMK%2520Yonunden%2520Beden%2520Muayenesi%2520ve%2520%25C3%2596rnek%2520Alma%2520Lab520Yontemleri.doc&rct=j&frm=1&q=&esrc=s&sa=U&ved=0ahUKEwiQz774rM7JAhXihHIKHTtAP0QFghIMAk&usg=AFQjCNFtNESw8ojTDIeJA9noLkdIDPRSw> (Erişim 14.12.2015)
- Elmas İmdat, Ersoy Gökhan, Adli Olgulardan Biyolojik Örnek Alınması Ve Moleküler Genetik İncelemelerde Yasal Boyut, Klinik Gelişim, http://www.klinikgelisim.org.tr/eskisayi/klinik_2009_22/17.pdf (Erişim 09.12.2015)
- Güngör Devrim, Bakşı Okan, Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi, Bedenden Örnek Alınması Ve Genetik İncelemeler, http://www.turkhukuksitesi.com/makale_1115.htm (Erişim 11.12.2015)
- Hakeri Hakan, Ünver Yener, Ceza Muhakemesi Hukuku, 1. Cilt, 7. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2013
- İnci Zekiye Özen, 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda Beden Muayenesi Ve Vücuttan Örnek Alınması, http://www.turkhukuksitesi.com/makale_621.htm (17.12.2015)
- Kızıllar Hakan, "Ceza Muhakemesi, Adli Tıp, Adli Bilimlerde Vücudun Muayenesi & Örnek Alma", Ankara, 2007
- Kunter Nurullah, Yenisey Feridun, Nuhoglu Ayşe, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, İkinci Kitap, 18. Bası, Beta, İstanbul 2010
- Mahmutoglu Fatih Selami, Beden Muayenesi Ve Vücuttan Örnek Alınması, <http://fsmahmutoglu.av.tr/pdf/76b00da1de336791f454b4977f6319d9cdf4656d7818071225.pdf> (Erişim 09.12.2015)
- Özbek Veli Özer, Kanbur Mehmet Nihat, Doğan Koray, Bacaksız Pınar, Tepe İlker, Ceza Muhakemesi Hukuku, 5. Baskı, Seçkin, Ankara 2013
- Özbek Veli Özer, Kanbur Mehmet Nuri, Bacaksız Pınar, Doğan Koray, Ceza Muhakemesi Hukuku, 2. Baskı, Seçkin, Ankara 2008
- Öztürk Bahri, Tezcan Durmuş, Erdem Mustafa Ruhan, Sırma Özge, Kırıt Yasemin F. Saygılar, Özaydın Özdem, Akcan Esra Alan, Erden Efser, Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 6. Baskı, Seçkin, Ankara 2013
- Soyaslan Doğan, Ceza Muhakemesi Hukuku, Güncelleştirilmiş 2. Baskı, Yetkin, Ankara 2006
- Şahin Cumhur, Göktürk Neslihan, Ceza Muhakemesi Hukuku II, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2012

Toroslu Nevzat, Feyzioğlu Metin, Ceza Muhakemesi Hukuku, Savaş Yayınları, Ankara 2006

Tuğ Aşım, Doğan Alkoç Yeşim, Elma Cüneyt, Avukatların Adli Dna Analizleri Konusunda Bilgi Düzeyleri, *TBB Dergisi*, Sayı 70, 2007

<http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2007-70-314>, (Erişim 09.12.2015)

Yaşar Osman, Uygulamalı ve Yorumlu 5271 Sayılı Yeni Ceza Muhakemesi Kanunu, Ankara 2005

Türk Dil Kurumu, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.56dc402847cff9.55922698

Türk Hematoloji Derneđi, Genetik Terimler Sözlüğü, Sürüm 1 Eylül 2013

<http://www.thd.org.tr/thdData/Books/723/genetik-terimler-sozlugu.pdf> (Erişim 19.12.2015)

UYAP Mevzuat Programı 2013